

STOMATOLOŠKA KOMORA CRNE GORE

LIČNA ZAŠTITNA OPREMA
ZA STOMATOLOGE, STOMATOLOŠKE SESTRE-TEHNIČARE I
SARADNIKE ZARAZE VIRUSOM COVID-19
PREPORUKE I INSTRUKCIJE
ZA PRIJEM HITNIH SLUČAJEVA

Obustava rada stomatoloških ordinacija, organizovana dežurstva samo za hitne slučajeve

Obavještenje stomatolozima:

U skladu sa privremenim mjerama Ministarstva zdravlja za sprječavanje unošenja zaraznih bolesti u zemlju, suzbijanje prenošenja korona virusa u zemlji, Fond za zdravstveno osiguranje Crne Gore obavještava da će se za vrijeme trajanja privremenih mjera stomatološka zdravstvena zaštita na primarnom nivou sprovoditi samo u hitnim medicinskim stanjima.

Potrebno je da na svakoj stomatološkoj ambulanti (koja ima ugovor sa Fondom za zdravstveno osiguranje Crne Gore) bude istaknut telefonski broj na koji će osiguranici moći da pozovu stomatologa ukoliko se radi o hitnom medicinskom stanju. Takođe vas obavještavamo da će se noćne i vikend pripravnosti obavljati po već utvrđenom rasporedu stomatologa, koji se odnosi na sve opštine u skladu sa novim mjerama.

Molim stomatologe, da pružaju pomoć samo u stanju krajnje medicinske potrebe, u cilju smanjenja rizika prenošenja virusa COVID-19.

HITNA STANJA U STOMATOLOGIJI

- *Obilna postoperativna krvarenja (Alveolitis Apcesi) kao posljedica odontogene upale (lokalizovani gnojni proces)*
- *Flegmona – difuzna upala u kojoj su zahvaćena tkiva prožeta gnojem*
- *Akutna trauma temporomandibularnog zgloba (TMZ) – kontuzija, distorzija i fraktura*
- *Luksacija temporomandibularnog zgloba (TMZ)*
- *Povrede mekih tkiva usne šupljine, kosti gornje i donje vilice, zuba te parodonta kao posljedica traume*
- *Hitna stanja parodonta: nekrotizirajući gingivitis (NG), parodontitis (NP), stomatitis (MS) te parodontni apsces*
- *•Akutna bol – sve vrste neizdržive boli uzrokovane zubom*
- ***„Hitni slučajevi su svi pacijenti bez obzira na starosnu dob i svi imaju pravo na liječenje hitnog stanja. Stomatolozi evidentiraju zdravstvenu knjižicu pacijenta i prijavljuju Fondu za zdravstveno osiguranje.“***
- *Privatne stomatološke ambulante koje nemaju ugovor sa Fondom za zdravstveno osiguranje u potpunosti obustavljaju svoj rad, bez pružanje ikakvih stomatoloških usluga.*

LIČNA ZAŠTITNA OPREMA

HITNA STANJA

OBILNA POSTOPERATIVNA KRVARENJA

(Alveolitis Apcesi) kao posljedica odontogene upale (lokalizovani gnojni proces)

FLEGMONA

difuzna upala u kojoj su zahvaćena tkiva prožeta gnojem

AKUTNA TRAUMA TMZ- α

Kontuzija; distorzija i fraktura

LUKSACIJE TMZ- α

POVREDE

*Mekih tkiva usne šupljine;
Kosti gornje i donje vilice
Zuba te parodonta kao posljedica traume*

HITNA STANJA PARODNOTA

*nekrotizirajući gingivitis (NG),
parodontitis (NP), stomatitis (MS) te
parodontni apsces*

AKUTNA BOL

*sve vrste neizdržive boli uzrokovane
zubom*

Lična zaštitna oprema i odjeća služe kao barijera u cilju smanjivanja rizika od izloženosti infektivnim agensima prilikom obavljanja različitih medicinskih procedura. Njihov odabir zavisi od prirode posla koji se obavlja.

Samo postojanje lične zaštitne opreme nije dovoljno za sprečavanje infekcije zdravstvenih radnika i saradnika virusom Covid-19.

Lična zaštitna oprema može biti izvor infekcije kod nepravilne upotrebe.

Od ključnog značaja je PRAVILNA UPOTREBA LIČNE ZAŠTITNE OPREME (LZO), odnosno uvježbanost i kompetentnost pri njenom stavljanju i skidanje.

Koji će se tip LZO koristiti zavisi prevashodno od stepena predostrožnosti kojeg treba sprovesti, a one mogu biti standardne i kontaktne mjere predostrožnosti ili mjere predostrožnosti od infekcija koje se prenose kapljičnim putem ili putem vazduha. Postupak oblačenja i svlačenja LZO mora biti prilagođen specifičnom tipu LZO.

- 1. Urediti prostor za oblačenje LZO ispred sobe za intervenciju.**
- 2. Uvijek staviti LZO pri kontaktu sa osobom i ako nema sumnje na Covid-19 virusno oboljenje.**
- 3. Stavljanje i skidanje LZO treba UVIJEK obavljati u prisustvu druge, za tu proceduru uvježbane, osobe .**
- 4. Staviti LZO prije ulaska u sobu za intervenciju (u prostoru za oblačenje).**

Mantili, kombinezoni, kecelje

Mantili bi po mogućnosti trebalo da budu potpuno zakopčani. Međutim, mantili sa dugim rukavima i zakopčavanjem pozadi ili **kombinezoni** pružaju bolju zaštitu nego obični mantili i preferiraju se obično u radu u mikrobiološkim laboratorijama ili sa respiratornim infekcijama prilikom pružanja zdravstvene zaštite i intervencija koje nose visok rizik od nastanka aerosoli. Preko mantila ili kombinezona mogu se nositi **kecelje** kada i gdje je to potrebno kako bi se pružila bolja zaštita od prosipanja bioloških materijala. Mantile, kombinezone ili kecelje ne treba nositi van laboratorijskog prostora ili prostora u kojem se sprovodi neposredna briga o pacijentu.

Fotografija pokazuje primjere mantila

Zaštitne naočare i viziri

Izbor opreme za zaštitu lica i očiju od prskanja, trunja i komadića zavisi od aktivnosti koja se obavlja.

Naočare za zaštitu od prskanja i uticaja od hemikalija treba nositi preko "normalnih" propisanih (dioptrijskih) naočara i kontaktnih sočiva pošto isti ne obezbeđuju zaštitu od biološke i hemijske opasnosti.

Štitnici za lice (viziri) su napravljeni od posebne plastike, stavljaju se preko lica i pričvršćuju za glavu trakama ili drugim mehanizmom.

Ovu opremu ne treba nositi van laboratorijskog prostora ili prostora u kojem se sprovodi neposredna briga o pacijentu.

Fotografija pokazuje primjere vizira i naočara

Rukavice

Kontaminacija ruku je neizbježna prilikom svakog kontakta sa oboljelim. Ruke su takođe 'osjetljive' i na povrede tako da je nošenje mikrobiološki odobrenih rukavica od lateksa, vinila ili nitrilnih hirurških rukavica za jednokratnu upotrebu obavezno u mnogim procedurama naročito za osnovni rad u laboratoriji, kao i za rukovanje infektivnim agensima, krvlju i tjelesnim tečnostima.

Rukavice za više upotreba se mogu koristiti u određenim situacijama, ali se mora posvetiti posebna pažnja njihovom pranju, uklanjanju, čišćenju i dezinfekciji.

Rukavice treba ukloniti a ruke temeljno oprati i dezinfikovati posle svakog rukovanja infektivnim materijalima i rada u biološki bezbednom kabinetu. Upotrebene rukavice za jednokratnu upotrebu treba ukloniti i baciti sa infektivnim otpadom.

Fotografija pokazuje primjere rukavica

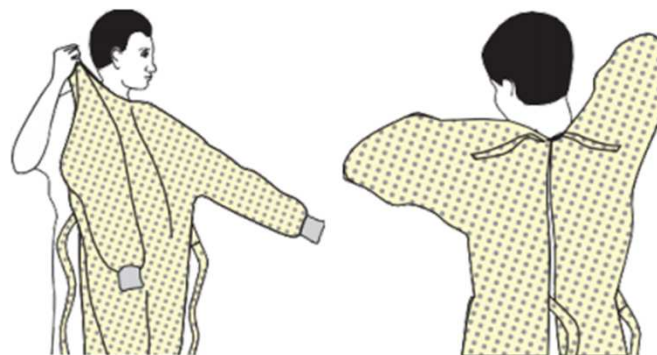

REDOSLED OBLAČENJA LIČNE ZAŠTITNE OPREME

MANTIL

- Pokrijte tijelo od vrata do koljena, ruke do ručnih zglobova i omotajte mantil oko leđa
- Pričvrstite ga trakama iza vrata i struka

1

MASKA

- Vežite trake ili stavite elastične trake na sredini glave i vrata (kao na slici)
- Prilagodite fleksibilni dio maske nosnoj kosti
- Prilagodite masku licu i predjelu ispod brade
- Provjerite da li maska adekvatno nalijeze na lice

2

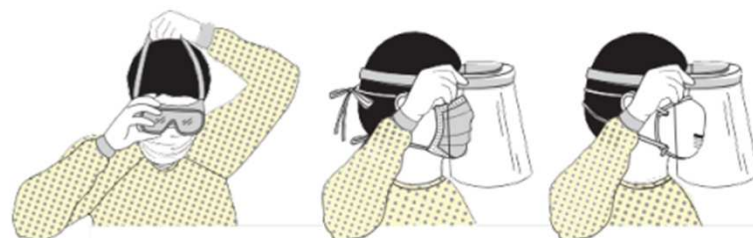

REDOSLED OBLAČENJA LIČNE ZAŠTITNE OPREME

NAOČARE ILI VIZIR

- Stavite preko lica i očiju i prilagodite odgovarajućem položaju

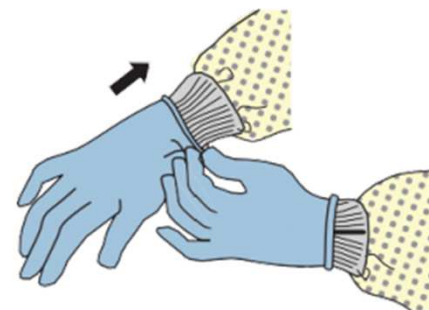
3

RUKAVICE

- Stavite ih tako da pokriju ručni zglob i ivice mantila

4

KORISTITE MJERE U NASTAVKU KAKO BI ZAŠTITILI SEBE I OGRANIČILI ŠIRENJE INFEKCIJE

- Držite ruke podalje od lica
- Ne dodirujte potencijalno kontaminirane površine
- Dezinfikujte pa promijenite rukavice ako su oštećene ili vidno kontaminirane
- Održavajte higijenu ruku

Postoje različiti načini za bezbijedno uklanjanje LZO bez kontaminacije odjeće, kože ili sluzokože potencijalno zaraznim materijalom.

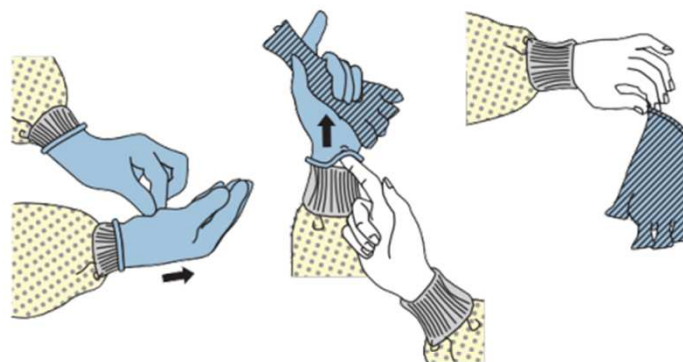
1.

Ovo je jedan način. Uklonite svu LZO prije nego napustite bolesničku sobu, osim respiratorne maske. Respiratornu masku uklonite nakon što napustite bolesničku sobu i zatvorite vrata.

Uklonite LZO sljedećim redoslijedom:

1. Rukavice

- Spoljna strana rukavica je kontaminirana!
- Ukoliko ste kontaminirali ruke prilikom skidanja, odmah ih operite ili dezinfikujte sredstvom na bazi alkohola.
- Rukavice skidajte kao na slici
- Skinute rukavice spustite u kontejner (kesu) za infektivni otpad

2. Naočare ili vizir

- Spoljna strana naočara i vizira je kontaminirana !
- Ukoliko ste kontaminirali ruke prilikom skidanja naočara ili vizira odmah ih operate ili dezinfikujte sredstvom na bazi alkohola
- Uklonite naočare povlačeći trake ili vizir, od pozadi preko glave i ušiju
- Ukoliko su naočare/ vizir za višekratnu upotrebu, stavite ih u posebnu kesu za otpad kako bi se kasnije dezinfikovale. U suprotnom ih odložite u kontejner (kesu) za infektivni otpad.

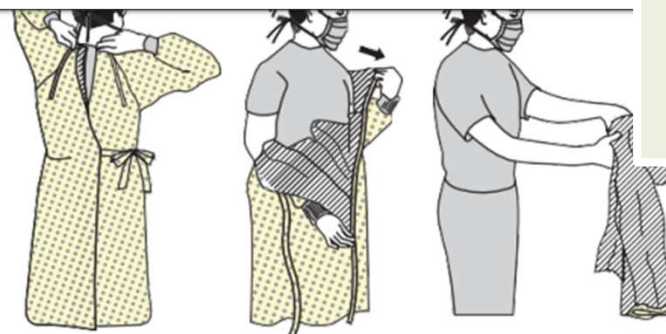

1.

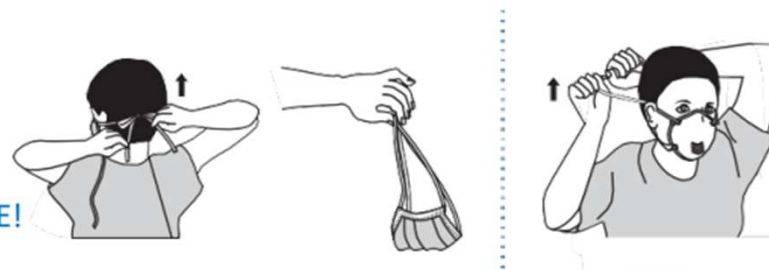
3. Mantil

- Prednji dio mantila i rukavi su kontaminirani!
- Ukoliko ste kontaminirali ruke prilikom skidanja naočara ili vizira odmah ih operate ili dezinfikujte sredstvom na bazi alkohola
- Povlačeći za vezice mantila odvežite mantil
- Povucite vezice mantila i odvojte ga od vrata i ramena
- Dodirujte mantil samo sa unutrašnje strane
- Prilikom uklanjanja mantila savijte ga tako da spoljašnja strana bude okrenuta unutra

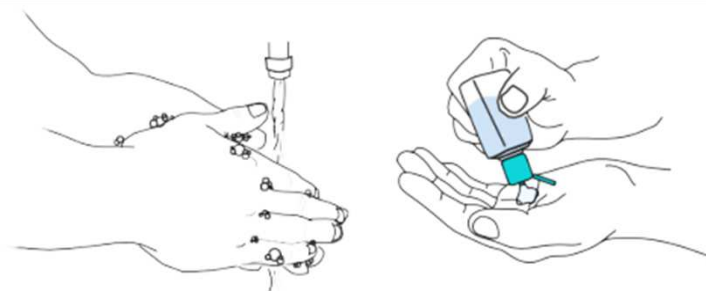

4. MASKA

- Prednji dio maske i respiratora su kontaminirani! **NE DODIRUJTE JE!**
- Ukoliko ste kontaminirali ruke prilikom skidanja maske odmah ih operate ili dezinfikujte sredstvom na bazi alkohola
- Uklonite masku povlačeći elastične trake od pozadi preko glave
- Odložite ih kontejner (kesu) sa infektivnim otpadom

5. OPERITE RUKE ILI KORISTITE SREDSTVO NA BAZI ALKOHOLA NAKON UKLANJANJA KOMPLETNE LZO

**OPERITE/ DEZINFIKUJTE RUKE IZMEĐU SVAKOG KORAKA
KAO I ODMAH NAKON SVLAČENJA LZO**

2.

Evo još jednog načina da bezbjedno uklonite LZO bez kontaminacije odjeće, kože ili sluzokože potencijalno zaraznim patogenom. Uklonite sve dijelove LZO prije nego izađete iz bolesničke sobe, osim maske, ako ga nosite. Skinite masku nakon što napustite bolesničku sobu i zatvorite vrata.

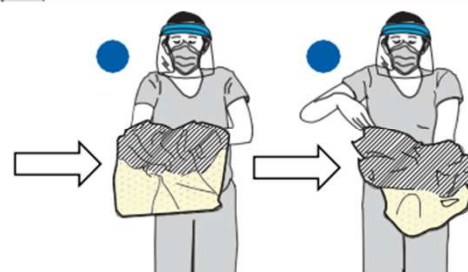
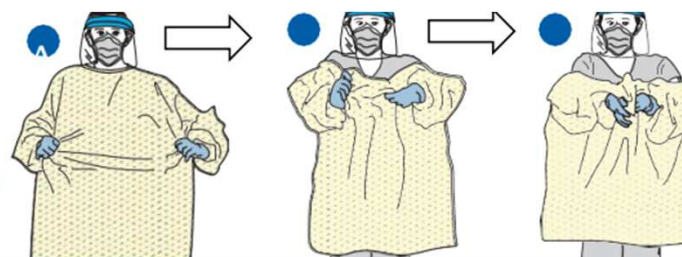
Uklonite LZO sljedećim redoslijedom:

1. MANTIL I RUKAVICE

- Prednja strana mantila, i spoljašnja strana rukavica su kontaminirani!
- Ukoliko ste prilikom skidanja mantila i rukavica kontaminirali ruke, odmah ih operate ili dezinfikujte sredstvom na bazi alkohola
- Uhvatite mantil sa prednje strane i povucite ga

od tijela tako da se vezice pokidaju

- Prilikom uklanjanja mantila savijte ga tako da spoljašnja strana bude okrenuta unutra
- Dok uklanjate mantil, istovremeno skinite i rukavice, dodirujući golim rukama samo unutrašnju stranu rukavica i mantila. Spustite ih u kontejner (kesu) za infektivni otpad.

2. ZAŠTITNE NAOČARE I VIZIR

- Spoljašnja strana zaštitnih naočara/ vizira je kontaminirana!
- Ukoliko ste prilikom uklanjanja naočara/ vizira kontaminirali ruke, odmah ih operate ili dezinfikujte sredstvom na bazi alkohola
- Ukloniti zaštitne naočari/ vizir odpozadi podizanjem trake bez dodirivanja zaštitnih naočara/ vizira
- Ukoliko su za višekratnu upotrebu, stavite ih u posebnu kesu za otpad kako bi se kasnije dezinfikovale. U suprotnom ih odložite u kontejner (kesu) za infektivni otpad.

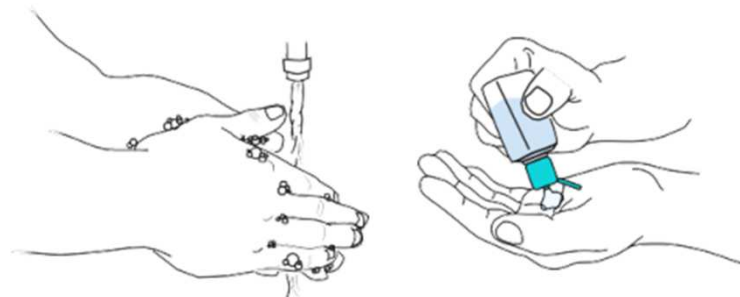
3. MASKA

- Prednja strana maske je kontaminirana! NE DODIRUJTE JE!
- Ukoliko ste kontaminirali ruke prilikom skidanja maske, odmah ih operite ili dezinfikujte sredstvom na bazi alkohola
- Uхватite elastičnu traku od pozadi i uklonite masku bez dodirivanja prednje strane
- Odložite masku u kontejner (kesu) za infektivni otpad

2.

4. OPERITE ILI DEZINFIKUJTE RUKE SREDSTVOM NA BAZI ALKOHOLA ODMAH NAKON SVLAČENJA LZO

**OPERITE/ DEZINFIKUJTE RUKE IZMEĐU SVAKOG KORAKA
KAO I ODMAH NAKON SVLAČENJA LZO**

Uvod

Ovaj dokument sadrži preporuke o upotrebi medicinskih maski, prilikom kućnog i liječenja u zdravstvenim ustanovama, u oblastima pogođenim epidemijom COVID- 19. Namijenjena je zaposlenima u Centru za prevenciju i kontrolu zaraznih bolesti, Klinikama za infektivne bolesti, zdravstvenim menadžmentima i svim zdravstvenim radnicima. Ovaj dokument podliježe promjenama u skladu sa objavljivanjem novih smjernica.

Podaci kojima se trenutno raspolaže ukazuju da se COVID- 19 infekcija među ljudima prenosi putem kapljica i direktnog kontakta. Osoba koja je u bliskom kontaktu (na odstojanju manjem od 1 metra) sa nekim ko ima respiratorne simptome (npr. kijanje, kašalj, itd.) je u riziku od izloženosti potencijalno infektivnim česticama.

Opšte preporuke

Nošenje medicinske maske jedna je od preventivnih mjera u cilju suzbijanja širenja određenih respiratornih bolesti, uključujući COVID- 19, u pogođenim područjima. Međutim, sama upotreba maske nije dovoljna da bi se obezbjedio odgovarajući nivo zaštite te samim tim treba usvojiti i druge relevantne mjere, kao što su higijena ruku i ostale mjere za sprječavanje i suzbijanje interhumanog prenosa infekcije.

Nošenje medicinskih maski kada one nijesu indikovane može prouzrokovati nepotrebne troškove, teret nabavki i stvaranje lažnog osećaja sigurnosti koji može dovesti do zanemarivanja drugih važnih mjera prevencije kao što je higijena ruku. Takođe, nepravilno korišćenje maske može umanjiti njenu efektivnost u smanjenju rizika od transmisije.

Preporuke za korišćenje maski u zajednici

Osobe bez respiratornih simptoma trebaju:

- izbjegavati duži boravak u zatvorenim prostorijama u kojima boravi veliki broj ljudi
- održavati udaljenost od najmanje jednog metra od osobe koja razvije simptome COVID- 19 (npr. kašalj, kijavica)
- često obavljati higijenu ruku, koristeći dezinfekciono sredstvo na bazi alkohola ako ruke nisu vidno zaprljane ili ih prati sapunom i vodom kada su vidno zaprljane
- prilikom kašlja ili kijanja nos i usta pokriti laktom ili papirnom maramicom, koju odmah nakon upotrebe treba baciti i potom obaviti higijenu ruku
- izbjegavati dodirivanje usta i nosa
- medicinska maska nije potrebna, jer nema dostupnih dokaza o njenoj efektivnosti u zaštiti neoboljelih osoba

Međutim, maske se mogu nositi u nekim zemljama zbog lokalnih kulturoloških navika. Ako se maske koriste, treba poštovati proceduru njihovog pravilnog stavljanja, skidanja i odlaganja uz obavljanje higijene ruku nakon skidanja (pogledajte niže navedene savete).

Osobe sa respiratornim simptomima trebaju:

- nositi medicinsku masku i potražiti medicinsku pomoć ukoliko razviju povišenu temperaturu, kašalj i otežano disanje, što je prije moguće ili u skladu s lokalnim protokolima
- slediti niže navedene savete u vezi odgovarajuće upotrebe maske

Kućna njega

S obzirom na trenutno dostupne podatke o bolesti i načinu prenošenja a u skladu sa nivoom obolijevanja u državi, SZO preporučuje da se na početku i pre uspostavljanja lokalne transmisije u zajednici svi suspektni slučajevi COVID- 19 hospitalizuju iz predostrožnosti, zbog primjene mera izolacije i monitoringa. Navedene mjere su predviđene i u nacionalnom Planu postupanja u za COVID-19. Sprovođenje ove mjere bi obezbijedilo sigurnost i kvalitet zdravstvene zaštite (u slučaju pogoršanja simptoma pacijenta) kao i javnozdravstvenu bezbjednost. Međutim, iz više mogućih razloga, uključujući i situacije kada su bolnički kapaciteti popunjeni za zbrinjavanje lakših pacijenata ili je obolijevanje u lokalnoj zajednici uzelo maha Planom je predviđena mogućnost pružanja zdravstvene zaštite i u kućnim uslovima. Tada treba pratiti posebne smernice za sprečavanje i suzbijanje infekcije u uslovima kućnog liječenja.

Osobe suspektne na blagu infekciju COVID- 19 trebaju:

- često obavljaju higijenu ruku, koristeći dezinfekciono sredstvo na bazi alkohola ako ruke nisu vidno zaprljane ili pranje sapunom i vodom kada su ruke vidno zaprljane
 - držati se što dalje od zdravih osoba (na udaljenosti od najmanje 1 metar)
 - zadržavati respiratorne sekrete, nositi medicinsku masku što je duže moguće (ako je mogu tolerisati)
- Osobe koje ne podnose masku, trebale bi strogo primenjivati respiratornu higijenu, tj. prekrivati usta i nos prilikom kašljanja ili kihanja jednokratnom papirnom maramicom, koja se nakon upotrebe baca.
- Nakon kontakta sa respiratornim sekretima ruke treba odmah oprati.
 - što češće provjetravati prostorije otvaranjem vrata i prozora

Bliski kontakti suspektnih slučajeva COVID- 19 sa blagim respiratornim simptomima trebaju:

- često obavljati higijenu ruku, koristeći dezinfekciono sredstvo na bazi alkohola ako ruke nisu vidno zaprljane ili sapun i vodu kada su ruke vidno zaprljane
- držati se podalje od oboljele osobe koliko god moguće (na odstojanju od najmanje 1 metar);
- nositi medicinsku masku kada su u istoj sobi sa oboljelim
- Oprati ruke odmah nakon kontakta sa respiratornim sekretima
- poboljšati protok vazduha u životnom prostoru što češćim otvaranjem prozora

Zdravstvene ustanove

Osobe sa respiratornim simptomima trebaju:

- telefonom najaviti svoj dolazak ljekaru ako vbeć posjeta i pregled ne može da se obavi u kućnim uslovima. U alučaju dolaska u zdravstvenu ustanovu osobe treba da nose medicinsku masku tokom trijaže, stajanja u čekaonicama i tokom transporta unutar ustanove
- medicinska maska se nosi tokom boravka u ustanovi pri čemu je poželjno da se odredi samo jedan punkt doma zdravlja ili jedna ambulanta u kojoj bi se pregledale osobe sa respiratornim simptomima (grupisanje u „kohortama“ suspektnih ili potvrđenih slučajeva)
- nije potrebno nositi medicinsku masku za vrijeme izolacije u zasebnoj sobi, ali jeste pokrivati usta i nos prilikom kašljanja ili kivanja papirnim maramicama za jednokratnu upotrebu, koje se nakon upotrebe bacaju. Potrebno je i odmah izvršiti higijenu ruku.

Zdravstveni radnici treba da:

- nose medicinsku masku kada ulaze u prostoriju u kojoj se nalaze pacijenti za koje se sumnja ili je potvrđeno da su zaraženi COVID- 19, kao i u bilo kojoj situaciji pružanja njege i liječenja sumnjivom ili potvrđenom slučaju
- poželjno je da se prilikom pružanja njege koriste „partikularne“ maske nivoa zaštite najmanje N95 (SAD standard), FFP2 (EU standard) ili ekvivalentne, naročito kod procedura koje podrazumjevaju nastanak aerosola kao što su intubacija, neinvazivna ventilacija, traheotomija, kardiopulmonarno oživljavanje, mehanička ventilacija prije intubacije i bronhoskopija

Preporuke o upotrebi medicinskih maski tokom njege oboljelih od COVID- 19 u kućnim uslovima i u zdravstvenim ustanovama

Upotreba maski

Ukoliko se nose medicinske maske, njihovo pravilno korišćenje i odlaganje je suštinski važno kako bismo obezbijedili njihovu efikasnost i izbegli rizik od prenošenja infekcije.

Preporuke o pravilnoj upotrebi medicinskih maski proizlaze iz prakse u zdravstvenim ustanovama, i to su:

- pažljivo stavite masku da prekrije usta i nos i pričvrstite je vezivanjem tako da minimalizujete prostor između maske i lica
- tokom upotrebe, izbegavajte dodirivanje maske
- uklonite masku pomoću odgovarajuće tehnike (tj. ne dodirujte prednju stranu, već uklonite traku od pozadi)
- nakon skidanja maske ili ukoliko je nehotice dodirnete rukama, odradite dezinfekciju ruku sredstvom na bazi alkohola ili operite ruke sapunom i vodom ukoliko su vidno zaprljane
- zamenite masku novom čistom, suvom maskom čim postane vlažna
- nemojte ponovo koristiti masku za jednokratnu upotrebu
- masku za jednokratnu upotrebu odmah nakon skidanja bacite

Maske od platna (npr. pamuk ili gaza) se ne preporučuju ni pod kojim okolnostima.

Priprema:

Stomatološka komora Crne Gore, mart 2020.

Izvori:

Institut za javno zdravlje Crne Gore

<https://www.ijzcg.me/>

**Posebno hvala Dr Maji Milanović, IJZCG*